

Stockholms tingsrätt
Box 8307
104 20 Stockholm

Ansökan om stämning

Kärande: Diskrimineringsombudsmannen
Box 4057
169 04 Solna

Företräd av: Processföraren Björn Olof Bräutigam
Adress som ovan
E-post do@do.se och bjorn.olof.brautigam@do.se
Telefon 08-120 20 738

Svarande: Staten genom Försvarsmakten, 202100-4615
107 85 Stockholm

Saken: Diskriminering och ersättning enligt
diskrimineringslagen (2008:567)

Diskrimineringsombudsmannen (DO) ansöker härmed om stämning mot staten genom Försvarsmakten.

DO för som part talan för E.F. räkning med stöd av 6 kap. 2 § diskrimineringslagen (2008:567), nedan DL. EF har medgett att DO för hans talan.

För att underlätta hanteringen, särskilt möjligheten till elektronisk kommunikation, har DO valt att använda förkortningar för inblandade personer. Det framstår som lämpligt om denna ordning tillämpas även under den fortsatta skriftväxlingen i målet.

DO:s talan gäller diskriminering i samband med antagningsprövning för grundläggande militärutbildning (GMU)/värnplikt. Ansökningsförfarandet är uppdelat i olika steg, där vissa delar hanteras av Plikt- och provningsverket (PPV) och andra delar av Försvarsmakten. I organisatoriskt hänseende är det alltså fråga om en stegvis process där ansvaret kan skifta mellan respektive myndighet i olika skeden av antagningsprocessen.

Att DO riktar sin talan mot staten genom Försvarsmakten beror på att Justitiekanslern (JK) – i ett tidigare mål¹ om diskriminering vid ett annat ansökningstillfälle – gav Försvarsmakten i uppdrag att företräda staten i samtliga avseenden.² DO utgår därför från att JK även i detta fall kommer att ge Försvarsmakten det samlade uppdraget att svara å statens vägnar.

Yrkanden

DO yrkar att staten genom Försvarsmakten förpliktas att till EF utge diskrimineringsersättning med 45 000 (fyrtiofemtusen) kronor. På beloppet yrkas ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämning till dess full betalning sker.

DO yrkar också ersättning för sina rättegångskostnader.

Sammanfattning av grunderna för talan

Staten genom Försvarsmakten (nedan Försvarsmakten) har i strid med 2 kap. 15 § jämfört med 1 kap. 4 § 1 DL, missgynnat EF genom att behandla honom sämre än hur andra sökande till antagningsprövning för GMU/värnplikt har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation. Missgynnandet har haft samband med EF:s funktionsnedsättning Aspergers syndrom.

Missgynnandet har skett genom att Försvarsmakten den 11 juni 2021 har avskrivit EF:s ansökan till antagningsprövning för GMU/värnplikt med hänvisning till att han någon gång har diagnostiserats med Aspergers syndrom. Försvarsmakten har inte gett EF möjlighet till en individuell prövning för att bedöma om diagnosen för EF:s del medför några faktiska begränsningar av hans funktionsförmåga med relevans för GMU/värnplikt.

Försvarsmakten har grundat sitt beslut på en tillämpning av Försvarsmaktens Medicinska bedömningsgrunder (nedan FM MBG 2019). Enligt dessa ska en tidigare diagnos på Aspergers syndrom **per se** anses oförenlig med antagning till militär tjänstgöring med värnplikt. Personer som en gång har fått denna diagnos åsätts därför diagnosgrad 0 ("ej tjänstbar") per automatik, oberoende av om diagnosen i det enskilda fallet medför några symptom av betydelse för den faktiska lämpligheten eller

¹ Se Stockholms tingsrätts mål nr FT 14442-20.

² Se JK:s beslut med diarienummer 2456-20-4-3-2.

förmågan att reagera och fungera under krigs- och krigsliknande förhållanden.³

Även om EF vid en individuell bedömning inte skulle ha valts ut för att göra GMU/värnplikt har den schabloniserade urvalsmetoden inneburit att han har missgynnats i en jämförbar situation. Detta eftersom han inte har fått samma möjlighet som andra sökande att bli bedömd utifrån sina individuella förutsättningar (jfr RH 2014:9).

Försvarsmakten är därför skyldig att enligt 5 kap. 1 § DL utge diskrimineringsersättning till EF.

Vid bedömningen av diskrimineringsersättningens storlek ska det särskilt beaktas (1) att det har varit fråga om direkt diskriminering, (2) att en genomförd GMU/värnplikt utgör en förutsättning för anställning i en militär befattning inom Försvarsmakten och att missgynnandet i förlängningen innebär att EF utesluts från en del av den statliga arbetsmarknaden (3) att diskrimineringen har skett systematiskt och (4) att staten har ett särskilt ansvar, enligt såväl nationell som internationell rätt, att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning (se 1 kap. 2 § 5 regeringsformen samt artiklarna 4.1 b, 4.1 d och 5 i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, SÖ 2008:26).

Utveckling av talan

Bakgrund

EF är född 1997 och fick som tioåring diagnosen Aspergers syndrom.

Aspergers syndrom är en s.k. autismspektrumdiagnos som kännetecknas av begränsningar i förmågan till social kommunikation och interaktion. Det är en utvecklingsrelaterad funktionsnedsättning som gör att symtom och begränsningar av funktionsförmågan kan variera över tid.

Stora variationer förekommer på individuell nivå i fråga om både **vilka funktioner** (om några) som är nedsatta i det enskilda fallet, och **i vilken grad** som funktionsförmågan i så fall är nedsatt. Vissa personer har omfattande behov av stöd, medan andra når stora framgångar inom såväl yrkesliv som privatliv. Aspergers syndrom är alltså inte **per se** liktydigt med

³ Se bilaga 1, s. 12 *in fine* (i anslutning till kod F84.5) jämte anvisningarna om diagnosgraderna på s. 4.

ett visst symptom som gör alla individer olämpliga för tjänstgöring i militär befattning.

Av det sakkunnigutlåtande⁴ som har bilagts denna ansökan framgår att det inte är osannolikt att det i den grupp av personer som har en autismspektrumdiagnos finns en större andel som inte längre uppfyller diagnoskriterierna. En svensk studie av pojkar som fått diagnosen Aspergers syndrom på 1980- och 90-talet har visat att drygt en femtedel i vuxen ålder inte längre uppfyller kriterierna. Även bland dem som fortfarande uppfyller kriterierna har studien visat att det finns personer som har ett självständigt fungerande vuxenliv.

Sammanfattningsvis gäller alltså att diagnosen Aspergers syndrom/autism inte **per se** säger någonting om en persons lämplighet för GMU/värnplikt.

EF:s symptom på grund av Aspergers syndrom är i dagsläget, och sedan flera år tillbaka, av lindrig beskaffenhet.⁵ EF:s symptom kräver varken någon medicinering eller annan behandling, och han har ett fullt fungerande vardagsliv. Exempelvis har han en bakgrund som aktiv i hemvärnet där han har tjänstgjort som sjukvårdare i sex år.

Mellan den 15 juli 2018 och den 29 oktober 2022 har EF gjort ett flertal ansökningar till Försvarmaktens antagningsprövning för GMU. Vid samtliga tillfällen utom de fem sista (då EF återkallade sin ansökan⁶) har hans ansökan avslagits utan att han fått rätt till en individuell bedömning.⁷

Händelseförlopp

Den 10 juni 2021 gjorde EF en ansökan om att få genomföra antagningsprövning till GMU. På grund av en anteckning i Försvarmaktens system om att EF en gång hade fått diagnosen Aspergers syndrom gick han inte vidare till Försvarmaktens webbaserade rekrytttest. Försvarmakten avskrev i stället hans ansökan per automatik den 11 juni 2021.

⁴ Se [bilaga 2](#), sakkunnigutlåtande av leg. läkaren och specialisten i psykiatri Annika Brar.

⁵ Se [bilaga 3](#), läkarintyg för EF daterat den 3 maj 2022.

⁶ Anledningen var att Försvarmakten inte hade ändrat sina urvalsmetoder, vilket gjorde det meningslöst för EF att fortsätta ansökningsprocessen i de fallen.

⁷ Ansökan har i fyra fall avslagits på grund av en anteckning i systemet om att vårdbidrag tidigare utgått under en period när EF var barn och i 19 fall på grund av uppgiften att han som barn diagnosticerades med Aspergers syndrom.

Som skäl för att avskriva EF:s ansökan angav Försvarmakten följande motivering:

Enligt gällande medicinska bedömningsgrunder för Försvarmakten har du en diagnos som inte är förenlig med antagning till militär grundutbildning med värnplikt samt där det heller inte finns stöd för att acceptera någon s.k. ”friande” utredning.⁸

Försvarmakten avskrev alltså ansökan enbart på grund av diagnosen Aspergers syndrom i sig, inte för att EF har några symptom av betydelse för hans faktiska funktionsförmåga. Försvarmakten ställde inte ens några frågor om vad diagnosen innebär i EF:s fall.

Rättslig argumentation

Enligt 2 kap. 15 § DL är diskriminering förbjuden

1. vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt, samt
2. vid antagningsprövning till samt under fullgörande av annan motsvarande militär utbildning inom Försvarmakten.

Diskrimineringsförbudet i 2 kap. 15 § DL är inte förenat med något undantag för diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning.

Med direkt diskriminering avses enligt 1 kap. 4 § 1 DL att en person behandlas sämre än hur en annan person har eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation av skäl som, såvitt nu är aktuellt, har samband med funktionsnedsättning. För att det ska vara fråga om ett missgynnande i en jämförbar situation behöver jämförelsen inte göras mot en person utan funktionsnedsättning. Den kan också göras mot en person med **en annan** funktionsnedsättning.⁹

I fråga om kravet på orsakssamband behöver missgynnandet inte ha samband med att den missgynnade personen de facto **har** en funktionsnedsättning. Även missgynnanden som har samband med en **förmodad** funktionsnedsättning omfattas av diskrimineringsförbudet.

⁸ Se [bilaga 4](#).

⁹ Se EU-domstolens dom den 26 januari 2021 i mål C-16/19, *Szpital Kliniczny*, EU:C:2021:64, punkterna 33–36.

Sammantaget gäller alltså att schabloniserade avslagsmetoder endast får tillämpas om det är uppenbart att en diagnos **i samtliga fall** är liktydig med avsaknaden av en i sammanhanget nödvändig egenskap eller funktionsförmåga. Personen i fråga anses då inte befinna sig i en jämförbar situation som sökande utan denna diagnos.

Som tidigare anförts ovan är Aspergers syndrom inte en diagnos som i samtliga fall är liktydig med en nedsättning av den faktiska funktionsförmågan. Eftersom Försvarmakten trots det har tillämpat en urvalsmetod som utgår från det – utan att ens ställa några frågor till EF om vad diagnosen innebär i hans fall – har den behandlat EF sämre än hur andra sökande till GMU/värnplikt behandlas i en jämförbar situation i strid med 2 kap. 15 § jämfört med 1 kap. 4 § 1 DL.

Preliminär bevisuppgift

DO åberopar för närvarande följande bevisning.

1. FM MBG 2019 (bilaga 1) åberopas till styrkande av att personer med diagnosen Aspergers syndrom per automatik anses ej tjänstbara inom Försvarmakten och därför inte ges någon möjlighet till en individuell prövning av sina förutsättningar att genomföra GMU/värnplikt.
2. Sakkunnigutlåtande från legitimerade läkaren och specialisten i psykiatri Annika Brar (bilaga 2) åberopas till styrkande av att diagnosen Aspergers syndrom inte per definition är liktydig med en viss begränsning av den faktiska funktionsförmågan och att det därmed krävs en individuell prövning av funktionsförmågan i det enskilda fallet för att avgöra om en person med Aspergers syndrom är olämplig för GMU/värnplikt.
3. Läkarityg för EF, daterat den 3 maj 2022, åberopas till styrkande av att EF:s symptom på Aspergers syndrom är av lindrig beskaffenhet och att diagnosen i hans fall inte är synonym med avsaknaden av en för värnplikten nödvändig egenskap.
4. Försvarmaktens avskrivningsbeslut daterat den 11 juni 2021 (bilaga 4) åberopas till styrkande av att Försvarmakten avskrev EF:s ansökan på schablonmässiga grunder, utan någon prövning eller bedömning av vilka, om några, begränsningar av funktionsförmågan som diagnosen Aspergers syndrom innebär i hans enskilda fall.

Målets fortsatta handläggning

Till undvikande av missförstånd finns det skäl att avslutningsvis tillägga att EF:s huvudsakliga intresse i målet inte handlar om den begärda

ersättningen, utan om att få själva kränkningen prövad och konstaterad genom dom. EF:s upprättelseintresse kan alltså inte tillgodoses endast genom att Försvarsmakten medger att betala den begärda ersättningen. Det krävs i så fall också ett erkännande av att EF har diskriminerats.

Om och i den mån som Försvarsmakten skulle välja att medge DO:s fullgörelseyrkande utan att vitsorda diskrimineringen, kommer DO att motsätta sig att rätten meddelar dom på det ”orena” medgivandet. I ett sådant scenario måste rätten alltså åsidosätta de processrättsliga bestämmelser i svensk rätt som kan hindra EF:s rätt till en prövning av målet i sak.¹⁰

Björn Olof Bräutigam

Bilagor

1. FM MBG 2019 (utgåva 2019)
2. Sakkunnigutlåtande från Annika Brar
3. Läkarintyg daterat den 3 maj 2022
4. Försvarsmaktens beslut att avskriva EF:s ansökan till antagningsprövning för GMU
5. Kvitto på betald ansökningsavgift
6. Rättegångsfullmakt

¹⁰ Se EU-domstolens dom den 15 april 2021 i mål C-30/19, *Braathens Regional Aviation*, EU:C:2020:374 och ”Flygbolagets medgivande” NJA 2021 s. 1093.